

Σημεία Ομιλίας
του τέως Προέδρου της Δημοκρατίας
και Επίτιμου Καθηγητή της Νομικής Σχολής
του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών
κ. Προκοπίου Παυλοπούλου
με θέμα:
«Η δημιουργία του Νεότερου Ελληνικού Κράτους
και οι διεθνείς επιπτώσεις της»

Στην εκδήλωση
της Ιεράς Μητροπόλεως Θηβών και Λεβαδείας
για την συμπλήρωση 200 ετών από την Εθνεγερσία του 1821

Μονή Οσίου Λουκά, 6.9.2021

Η «έκρηξη» της Επανάστασης των Ελλήνων, την 25^η Μαρτίου 1821 στην Αγία Λαύρα, σηματοδότησε την αφετηρία του αγώνα τους για την αποτίναξη του Οθωμανικού ζυγού - ύστερα από τέσσερις, σχεδόν, αιώνες σκλαβιάς- και για την ίδρυση του Νεότερου Ελληνικού Κράτους. Ίδρυση, η οποία επισφραγίσθηκε με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, που υπέγραψαν η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία την 3^η Φεβρουαρίου 1830. Η ιστορική αποτίμηση της Εθνεγερσίας των Ελλήνων, το 1821, δεν είναι επιτρεπτό, υπό όρους επιστημονικώς τεκμηριωμένης ιστορικής αλήθειας, να ερευνηθεί με μονοσήμαντο τρόπο. Συγκεκριμένα δε, πάντα με βάση τα επιστημονικά ιστορικά δεδομένα, πρέπει να εξετασθεί, τουλάχιστον, υπό την εξής διπλή έποψη:

I. Η Εθνεγερσία του 1821 και η δημιουργία του Νεότερου Ελληνικού Κράτους.

Κατ' αρχάς, πρέπει βεβαίως να εξετασθεί υπό την Ελληνοκεντρική εκείνη έποψη, η οποία αναφέρεται στην προετοιμασία και στην διεξαγωγή του αγώνα των Ελλήνων προκειμένου ν' αποτινάξουν τον Οθωμανικό ζυγό και να επιτύχουν την ίδρυση ενός αυτόνομου και

κυρίαρχου -με την έννοια της αυτοκυβέρνησης και της αυτοδιοίκησης- Κράτους. Είναι δε αυτή ακριβώς η έποψη, η οποία αναδεικνύει το γεγονός ότι οι Έλληνες, ήδη από την Κλασική Αρχαιότητα και όπως φαίνεται κατ' εξοχήν από τους Αρχαίους Τραγικούς, είναι Λαός και Έθνος της Ελευθερίας. Με την έννοια ότι η Ελευθερία αποτελεί για τους Έλληνες υπαρξιακή αρχή και βιωματική κατάσταση, γεγονός το οποίο πιστοποιεί και το ότι ουδεμία κατάκτηση ή υποδούλωση κατάφερε, σε οιοδήποτε στάδιο της Ιστορίας τους, να εξαφανίσει ή ακόμη και ν' αποδυναμώσει την εν τέλει διαχρονική επιβίωση του Έθνους των Ελλήνων.

A. Τα όσα προηγήθηκαν.

Όπως είναι αποδεδειγμένο ιστορικά, ο αγώνας για την απελευθέρωση των Ελλήνων δεν άρχισε το 1821. Προηγήθηκαν επαναστατικής μορφής εξεγέρσεις τουλάχιστον μισόν αιώνα πριν, με πρώτη σημαντική επαναστατική κίνηση τα «*Ορλωφικά*», μεταξύ 1769-1770, στο πλαίσιο του Ρωσοτουρκικού πολέμου, που άρχισε το 1768. Δυστυχώς, όλες αυτές οι προσπάθειες των Ελλήνων απέβησαν μάταιες, ιδίως διότι οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής - ήτοι η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία- με αντικρουόμενα συμφέροντα ως προς την στάση τους έναντι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, φάνηκαν από διστακτικές ως, σε ορισμένες περιπτώσεις, απροκάλυπτα εχθρικές όσον αφορά τις κατά τ' ανωτέρω πρώιμες εξεγέρσεις, με στόχο την ίδρυση Ελληνικού Έθνους-Κράτους.

B. Η έκρηξη της Εθνεγερσίας του 1821.

Παρά τις αποτυχίες αυτές, η αποφασιστικότητα των Ελλήνων για τον τελικό επαναστατικό τους αγώνα συνεχώς ενισχύονταν, ερμηνεύοντας ορθώς τα «σημεία των καιρών» ως προς την οριστική έκβαση της στάσης των Μεγάλων Δυνάμεων αναφορικά με την ίδρυση Ελληνικού Κράτους. Αποφασιστικής σημασίας για την ευόδωση της όλης προσπάθειας υπήρξε η ίδρυση της Φιλικής

Εταιρείας, την 14η Σεπτεμβρίου 1814, στην Οδησό. Και τούτο διότι η συμβολή της στην τελική προετοιμασία του επαναστατικού αγώνα των Ελλήνων αποδείχθηκε, εκ των πραγμάτων, κυριολεκτικώς καθοριστική. Ειδικότερα, οι σχεδιασμοί της Φιλικής Εταιρείας άρχισαν ν' αποδίδουν καρπούς ιδίως από τις αρχές του 1821, καταλήγοντας στους εξής, κρίσιμους, σταθμούς προετοιμασίας:

- 1. Πρώτον**, στην «*Μυστική Συνέλευση*» της Βοστίτσας, στο Αίγιο, μεταξύ 26-30 Ιανουαρίου 1821. Διότι συνιστά γεγονός ιστορικώς αδιαμφισβήτητο ότι, παρά τους αρχικούς δισταγμούς και τις επιμέρους αντιρρήσεις των συμμετεχόντων σε αυτήν, ήταν η ως άνω Συνέλευση που αποφάσισε εναλλακτικές ημερομηνίες άμεσης έναρξης της Εθνεγερσίας των Ελλήνων.
- 2. Δεύτερον**, στην Επανάσταση της Μάνης, την 17^η Μαρτίου 1821, όταν οι Μανιάτες, με ηγέτη τον Πετρόμπεη Μαυρομικάλη, εξεγέρθηκαν, στέλνοντας το πρώτο μήνυμα της «*έκρηξης*» της Επανάστασης.
- 3.** Και, **τρίτον**, στην Σύνοδο της «*Μεσσηνιακής Συγκλήτου*» στην Καλαμάτα, την 23^η Μαρτίου 1821, η οποία κατέστησε αναπότρεπτη την κήρυξη της Επανάστασης δύο ημέρες μετά, την 25^η Μαρτίου 1821, στην Αγία Λαύρα.

Γ. Η ευόδωση της Εθνεγερσίας του 1821.

Οι αγωνιζόμενοι Έλληνες έπρεπε να περιμένουν εννέα ακόμη χρόνια, ως την ευόδωση της Εθνεγερσίας του 1821.

- 1.** Σε αυτό συνέτειναν από την μια πλευρά οι καταστροφικές εμφύλιες διαμάχες μεταξύ των Ελλήνων και, από την άλλη πλευρά, η αμφιθυμία -κατά την πιο επιεική έκφραση- των Μεγάλων Δυνάμεων. Αυτό, το τελευταίο, αποδεικνύουν τόσο η στάση τους έναντι του αγώνα του «*Ιερού Λόχου*», του οποίου η

εξέγερση υπό τον Αλέξανδρο Υψηλάντη κατεστάλη, σε μικρό χρονικό διάστημα. Όσο και η ανοχή που επέδειξαν, μεταξύ 1825-1827, έναντι της βάρβαρης εισβολής του Ιμπραήμ Πασά στην Πελοπόννησο, το 1825, κατ' εντολήν του Σουλτάνου και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

2. Μόνο την 6^η Ιουλίου 1827, όταν πια η βαρβαρότητα του Ιμπραήμ Πασά είχε ξεπεράσει κάθε όριο και αφού τα Φιλελληνικά Κινήματα που «γέννησε» το 1826 το Μεσολόγγι -μ' εμπνευστή και ηγέτορα τον Λόρδο Βύρωνα- είχαν διαμορφώσει «κοινή γνώμη», ιδίως σε Αγγλία και Γαλλία, οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσισαν την ίδρυση Ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους. Η Ναυμαχία στο Ναυαρίνο, την 20^η Οκτωβρίου 1827, εμπέδωσε την κατά τ' ανωτέρω απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων. Οι οποίες όμως, και πάλιν αμφίθυμες ως προς την λήψη της τελικής τους απόφασης, χρειάσθηκαν τρία, ακόμη, χρόνια μέχρι να υπογράψουν, την 3^η Φεβρουαρίου 1830 κατά τα προλεχθέντα, το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, δηλαδή την πράξη θεμελίωσης του Νεότερου Ελληνικού Κράτους.

Δ. Τα Θεσμικά συνταγματικά θεμέλια.

Παρά την εννιάχρονη καθυστέρηση, ως την τελική έκβαση της Εθνεγερσίας των Ελλήνων του 1821, ένα είναι γεγονός: Από την στιγμή που επαναστάτησαν, οι Έλληνες είχαν πάρει την αμετάκλητη απόφαση να φθάσουν, με οιοδήποτε κόστος, ως το τέλος.

1. Ήτοι ως την οριστική αποτίναξη του Οθωμανικού ζυγού και την ίδρυση ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους, βασιζόμενου στις φιλελεύθερες δημοκρατικές αρχές και αξίες της Αμερικανικής Επανάστασης -σύμφωνα με την Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας της 4^{ης} Ιουλίου 1776- και ιδίως της Γαλλικής Επανάστασης του 1789, με πρότυπο την Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1789. Τούτο φάνηκε ήδη από το περιεχόμενο της πρωτόλειας Διακήρυξης της Μεσσηνιακής

Συγκλήτου που, όπως ήδη αναφέρθηκε, συνήλθε στην Καλαμάτα την 23^η Μαρτίου 1821.

2. Κυρίως όμως φάνηκε από τις διαδοχικές συνταγματικές πρωτοβουλίες των αγωνιζόμενων Ελλήνων, οι οποίες κατέληξαν, την 1η Μαΐου 1827 στην Τροιζήνα, στο «*Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδος*». Ένα Σύνταγμα το οποίο -ανεξάρτητα από την περιορισμένη, λόγω της συγκυρίας της εποχής, εφαρμογή του- θεωρείται, ακόμη και σήμερα, ως ένα από τα αρτιότερα, ιδίως από πλευράς θεσμικών χαρακτηριστικών, Συντάγματα της Ελλάδας. Και ένα Σύνταγμα το οποίο διακρίνεται για την πρωτοποριακή, ως προς τα θεσμικά στοιχεία της, καθιέρωση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας, για την άρτια διατύπωση της -«κομβικής», ως προς τα θεσμικά θεμέλια της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας και του Κράτους Δικαίου- αρχής της Διάκρισης των Εξουσιών και για την πληρότητα της θεσμοθέτησης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

II. Το πρώτο «Έθνος-Κράτος» στην Ευρώπη.

Όμως, η Εθνεγερσία των Ελλήνων, το 1821, και η τελική της έκβαση με την θεμελίωση του Νεότερου Ελληνικού Κράτους, το 1830 κατά το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, πρέπει, για προφανείς λόγους ιστορικής ακρίβειας και πληρότητας, να εξετασθεί και υπό την έποψη του πώς και γιατί υπήρξε το πρόπλασμα και ο προπομπός του Έθνους-Κράτους, το οποίο στην συνέχεια επικράτησε στην Ευρώπη, ως γενικευμένο πρότυπο κρατικής οργάνωσης. Ήτοι κρατικής οντότητας, της οποίας η κυριαρχία διασφαλίζει και την αυτονομία της καθώς και την αυτοδιοίκησή της, με πυρήνα τα εθνικά της χαρακτηριστικά. Και η έρευνα αυτή είναι τόσο περισσότερο αναγκαία, όσο η επικρατούσα σήμερα στο πεδίο της ιστορικής έρευνας άποψη δέχεται πώς, υπό τα δεδομένα που προεκτέθηκαν, η γέννηση του Νεότερου Ελληνικού Κράτους και η μετέπειτα ταχεία εξάπλωση του προτύπου του το καθιστά οιονεί θεμέλιο της Ευρώπης, όπως την γνωρίζουμε σήμερα.

Και μάλιστα της Ευρώπης, η οποία περιλαμβάνει τόσο τα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και τα Κράτη που βρίσκονται ακόμη εκτός αυτής.

A. Η αρνητική στάση των Μεγάλων Δυνάμεων.

Όπως εξηγήθηκε προηγουμένως, η «κυοφορία» του πρώτου Έθνους-Κράτους στην Ευρώπη, δηλαδή του Νεότερου Ελληνικού Κράτους, κάθε άλλο παρά εύκολη μπορεί να χαρακτηριστεί. Και τούτο διότι πολλές, προ του 1821, προσπάθειες των αγωνιζόμενων Ελλήνων απέβησαν άκαρπες, ενώ και η μετά το 1821 πορεία χαρακτηρίζεται από πολυάριθμα και μεγάλα εμπόδια και αντίστοιχες, επώδυνες γι' αυτούς, διακυμάνσεις.

1. Τούτο οφείλεται, τουλάχιστον σε πολύ μεγάλο βαθμό, στην αμφιθυμία και στην επέκεινα διστακτικότητα των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής, ήτοι της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας, οι οποίες, έχοντας και αντικρουόμενα συμφέροντα εν προκειμένω, δεν κατάφεραν να ξεκαθαρίσουν την κοινή τους στάση ως προς την τύχη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μολονότι αυτή έδειχνε από καιρό πολλαπλά απτά δείγματα αποδυνάμωσης. Προς αυτή την, δυσμενή για τους αγωνιζόμενους Έλληνες, κατεύθυνση συνέβαλε, αναμφισβήτητα, και το γεγονός ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν είχαν ακόμη απογαλακτισθεί από τις μνήμες -ακριβέστερα δε από τα υπολείμματα ψευδαισθήσεων- των δεσποτικού τύπου Αυτοκρατοριών, που είχαν προηγουμένως κυριαρχήσει στην Ευρώπη. Όσο και αν τούτο φαίνεται, *prima facie*, αντιφατικό, η ιδεολογία του Διαφωτισμού υπήρξε «σύμμαχος» της στάσης αυτής των Μεγάλων Δυνάμεων, όπως προκύπτει και από τα εξής: Βεβαίως, ουδείς δικαιούται να παραγνωρίσει το ότι στον Διαφωτισμό οφείλεται, κατά μεγάλο μέρος, η καλλιέργεια και διαμόρφωση ενός είδους Ευρωπαϊκής «ιδέας» και «ιδεολογίας», στην οποία πολλά οφείλει και η σύγχρονη προσπάθεια για την δημιουργία ενός ολοκληρωμένου

Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος, μέσω της αντίστοιχης ολοκληρωμένης ενοποίησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πλην όμως τον Διαφωτισμό, ως τρόπο σκέψης και ιστορικής έρευνας, ελάχιστα -ή και καθόλου- απασχόλησε ο προβληματισμός αναφορικά με την γέννηση του Έθνους-Κράτους, ως ιστορικός νομοτελειακός μετεξέλιξης του προτύπου των δεσποτικών Αυτοκρατοριών.

2. Για την ακρίβεια, ο Διαφωτισμός είτε αγνόησε είτε υποτίμησε μια τέτοια ουσιώδη μεταβολή του κρατικού προτύπου, πράγμα που οφείλεται στην ιδιοσυστασία των προτεραιοτήτων, τις οποίες έθεσαν οι εκπρόσωποί του. Με την έννοια ότι στόχος του Διαφωτισμού και των εκπροσώπων του ήταν, κατά κύριο λόγο, ο εξορθολογισμός των δεσποτικών Αυτοκρατοριών, μέσω -μεταξύ άλλων φυσικά- της εμπέδωσης της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας και της διασφάλισης της ακώλυτης άσκησης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κατ' εξοχήν δε των Ατομικών, και όχι η πλήρης κατεδάφιση του προτύπου, το οποίο «*ενσάρκωναν*», θεσμικώς και πολιτικώς, οι δεσποτικές Αυτοκρατορίες. Δεν πρέπει, άλλωστε, να ξεχνάμε ότι, κατά βάθος, ο Διαφωτισμός δεν υπήρξε «*επαναστατικό*», κατά κυριολεξία, κίνημα, αλλά πολύ περισσότερο ένα κίνημα εξορθολογισμού του συντηρητισμού, έτσι ώστε αυτός να προσαρμοσθεί στα ραγδαίως μεταβαλλόμενα δεδομένα της εποχής, δίχως να εκλείψει πλήρως.

B. Η επιρροή του Διαφωτισμού και του Ρομαντισμού.

Κατά ένα, σαφώς προφανή, τρόπο στον αντίποδα του Διαφωτισμού, ο Ρομαντισμός εμφανίσθηκε και κινήθηκε, με τις πολυπρισματικές διαστάσεις του πεδίου επιρροής του, ως γνήσιο επαναστατικό κίνημα, με την έννοια της επινόησης και της στήριξης της επέλευσης ριζοσπαστικών αλλαγών. Και μια- ίσως η κορυφαία για την εποχή εκείνη- από τις αλλαγές αυτές αφορούσε και τον τρόπο

σύλληψης του κρατικού προτύπου, δια μέσου της υιοθέτησης της δομής και της αντίστοιχης ιδεολογικής έκφρασης του Έθνους-Κράτους.

1. Το παράδειγμα της «κυοφορίας» του Νεότερου Ελληνικού Κράτους βεβαιώνει του λόγου το ασφαλές: Με «ηγήτορα» τον Λόρδο Βύρωνα, το εκτεταμένο πια στην Ευρώπη Φιλελληνικό ρεύμα, όπως γιγαντώθηκε μετά την πολιορκία και την Έξοδο του Μεσολογγίου- μεταξύ 9 και 10 Απριλίου 1826- συνέβαλε καθοριστικά στο ν' αποφασίσουν οι Μεγάλες Δυνάμεις, αρχικά το 1827 την δημιουργία Ελληνικού Έθνους-Κράτους και, τρία χρόνια αργότερα, το 1830, την επισημοποίησή του με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου. Ένα Έθνος-Κράτος, το οποίο έμελλε, μέσα σε λίγες δεκαετίες, ν' αποτελέσει την αφετηρία του κανόνα ως προς το κρατικό πρότυπο που θα επικρατούσε στην Ευρώπη, όπως απέδειξαν οι μετέπειτα εξελίξεις π.χ. για το Βέλγιο, την Ιταλία, την Γερμανία και τα τότε Κράτη της Βαλκανικής.
2. Σίγουρα, ο Διαφωτισμός και ο Ρομαντισμός έχουν, καθένας από την πλευρά του, αντίστοιχο μερίδιο στην εμπέδωση των θεσμών της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας και στην καθιέρωση των πρώτων εγγυήσεων ως προς την ακώλυτη άσκηση των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Είναι, όμως, εξίσου ιστορικά ακριβές, ότι η γέννηση του Έθνους-Κράτους, με την ίδρυση του Νεότερου Ελληνικού Κράτους και η μετέπειτα ταχύτατη - τηρουμένων βεβαίως των ιστορικών αναλογιών- γενίκευση του κρατικού αυτού προτύπου που οδήγησε στην Ευρώπη του σήμερα, οφείλει τα μέγιστα στον Ρομαντισμό και στους γνήσιους εκφραστές του, κατά το κρίσιμο εκείνο χρονικό διάστημα.

Γ. Ο ρόλος της Ελλάδας στον Διάλογο των Πολιτισμών.

Οι σκέψεις που προηγήθηκαν επιτρέπουν, με πλήρη σεβασμό στην ιστορική αλήθεια, την συναγωγή και των εξής δύο συμπερασμάτων:

1. Κατά πρώτο λόγο οι ίδιοι οι Έλληνες, μέσω της Εθνεγερσίας του 1821 και της πραγμάτωσης του οράματός τους να δημιουργήσουν ένα Έθνος-Κράτος βασισμένο στις αρχές της Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας και των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με σημείο αναφοράς την Αμερικανική Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας του 1776 και ιδίως την Γαλλική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη του 1789, δίνουν, ακόμη και σήμερα, αποστομωτική απάντηση σ' εκείνους, οι οποίοι, καλυπτόμενοι πίσω από καταφανώς ανακριβείς «επιστημονικοφανείς» αναλύσεις, αμφισβητούν το ότι η Ελλάδα ανήκει, εκ καταγωγής, στην Δύση. Δηλαδή σ' εκείνους, οι οποίοι υποστηρίζουν πως ναι μεν η Ελλάδα υπήρξε κοιτίδα και λίκνο του Κλασικού Πολιτισμού, ο οποίος είναι θεμελιώδης πυλώνας του Δυτικού Πολιτισμού, πλην όμως η Ελλάδα και οι Έλληνες ανήκουν, κατά βάση, στην Ανατολή. Όπως αντιθέτως, ουδείς δικαιούται σήμερα ν' αμφισβητεί το ότι, ήδη από την ίδρυση του Νεότερου Ελληνικού Κράτους το 1830, η Ελλάδα ήταν, είναι και θα παραμείνει μέρος της Δύσης. Α fortiori δε πραγματική αντηρίδα της Δύσης και του Πολιτισμού της. Το πρώτο αυτό συμπέρασμα τεκμηριώνουν αμαχήτως και πιστοποιούν διαχρονικώς από την μια πλευρά η Ιστορία και, από την άλλη πλευρά, η γεωγραφική θέση της Ελλάδας. Πραγματικά, και πάντα τηρουμένων των ιστορικών αναλογιών, η Ελλάδα, ως Κράτος-Έθνος, αποτελεί το ακραίο όριο της Δύσης προς την Ανατολή. Ένα όριο το οποίο αρχικώς καθόρισαν οι Μηδικοί Πόλεμοι, μέσ' από την νίκη των Ελλήνων κατά των Περσών και, επέκεινα, κατά του ανατολικού δεσποτισμού, τόσο σ' επίπεδο κρατικής οργάνωσης όσο και σ' επίπεδο τρόπου σκέψης και υπεράσπισης του Ανθρώπου και της Δημοκρατίας. Τα ως άνω δεδομένα καθιστούν την Ελλάδα τόσο περισσότερο σημαντικό μέρος της Δύσης, όσο, λόγω της γεωγραφικής της θέσης και, κυρίως, λόγω των πολιτισμικών καταβολών της, είναι σε θέση να «κοιτάζει» προς την Ανατολή,

διευκολύνοντας ή και κατευθύνοντας τον Διάλογο των Πολιτισμών ανάμεσα σε Δύση και Ανατολή, διαψεύδοντας έτσι τις προβλέψεις περί, δήθεν, «*Σύγκρουσης των Πολιτισμών*» και συμβάλλοντας, μέσω της γεφύρωσης και της ελεύθερης επικοινωνίας των Πολιτισμών, στην υπεράσπιση της Ειρήνης. Κάτι που αποκτά κεφαλαιώδη σημασία στους σύγχρονους ταραγμένους καιρούς μας.

- 2.** Κατά δεύτερο λόγο -και αυτό είναι το δεύτερο συμπέρασμα- το πρότυπο του Έθνους-Κράτους των Ελλήνων του 1830, όπως επικράτησε ως γενικευμένο πρότυπο κρατικής οργάνωσης στην συνέχεια, είναι πάντα το σταθερό θεμέλιο, πάνω στο οποίο μπορεί και πρέπει να στηριχθεί το Ευρωπαϊκό Οικοδόμημα, στην πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την τελική της ενοποίηση. Με την έννοια ότι αυτή η Ευρωπαϊκή Ένωση μπορεί και πρέπει να οικοδομηθεί ως ομοσπονδιακού τύπου κρατική οντότητα, υπό όρους Αντιπροσωπευτικής Δημοκρατίας που στηρίζεται στο Κράτος Δικαίου και στην υπεράσπιση των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, διαμορφώνοντας, παραλλήλως, μια γνήσια συνείδηση Ευρωπαίου Πολίτη. Σε αυτή, λοιπόν, την Ευρωπαϊκή Δημοκρατία τα κεντρικά της όργανα θα έχουν τις γενικές αρμοδιότητες που αναλογούν στις ομοσπονδιακού τύπου κρατικές οντότητες, ιδίως δε τις αρμοδιότητες που θα επιτρέπουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση να διαδραματίσει τον ιστορικό πλανητικό της ρόλο, δηλαδή τον ρόλο υπεράσπισης, σε παγκόσμια κλίμακα, των αρχών και αξιών του Ανθρώπου, της Ειρήνης, της Δημοκρατίας, της Δικαιοσύνης, κατ' εσοχήν δε της Κοινωνικής Δικαιοσύνης. Όμως κάθε Κράτος-Μέλος, ως Έθνος-Κράτος, θα διατηρεί ακέραια και απαράγραπτα τα εθνικά του χαρακτηριστικά, και σε ό,τι αφορά την αυτονομία του και την αυτοδιοίκησή του και σε ό,τι αφορά τις ιστορικές καταβολές και τις ιστορικές του προοπτικές. Και μέσ' από αυτήν την ιστορική πορεία, κάθε Κράτος-Έθνος θα προσφέρει, ενσυνειδήτως και

απλόχερα, τον «ευρωπαϊκό οβολό» του, προκειμένου να εμπλουτίζονται, αενάως και αδιαλείπτως, η Ευρωπαϊκή Δημοκρατία και ο Ευρωπαϊκός Πολιτισμός.

Επίλογος

Αν αποδεχθούμε την εξέτασή της υπ' αυτή την διπλή έποψη, η Εθνεγερσία των Ελλήνων του 1821, η οποία κατέληξε στην ίδρυση του Νεότερου Ελληνικού Κράτους ως Έθνους-Κράτους «*παραδειγματικής*» εμβέλειας για την εν γένει Ευρωπαϊκή πραγματικότητα, όχι μόνο μπορεί να ερευνηθεί υπό όρους τεκμηριωμένης ιστορικής αλήθειας. Αλλά και, επιπλέον, μπορεί να συνεισφέρει πολλά τόσο στην ανάλυση της σύγχρονης Ευρωπαϊκής περιόδου όσο και στην λελογισμένη επιτάχυνση της πορείας του Ευρωπαϊκού Οικοδομήματος προς την, για πολλούς και αυτονόητους λόγους ευκαταία, τελική του ολοκλήρωση.